

Faust

I GASKLOCKAN

DIGITALT PROGRAM

SKOTTES
MUSIKTEATER

Bildtext....

Foto: Martin Skoog

Varför Faust just här?

Den faustiska människan har blivit sin skapelses slav, skriver Osvald Spengler apropå på den moderna teknologins framväxt i början av det förra seklet. Och idag är det väl en utsaga lätt att känna igen sig i. Vi kan förutom teknologin lägga till jakten på den ekonomiska tillväxten, konsumismen, den klimatpåverkan det innebär och de ständigt och i snabb takt framflyttade gränserna för biologisk ingenjörskonst.

Under lång tid har vi nog alla sett hur problembergen blir allt större samtidigt som politikens förmåga att hantera situationen blir allt mer begränsad. Åtminstone är det så vi upplever det. Känslan - sann eller falsk - att vi färdas mot en global katastrof verkar få ett allt starkare fäste i oss.

I många av de intervjuer Folkteatern i Gävleborg gjort med länets invånare är känslan återkommande. Människor har sin historia, sina be-

rättelser och sina individuella strategier för framtiden.

Vad gäller det egna livet och utsikterna för det varierar framtids-tron. Men när det gäller de större övergripande frågorna, de som har med oss som mänsklighet och civilisation att göra, är det påfallande hur många som tycker framtiden ter sig problematisk. Och då ofta med referens till frågorna ovan.

Jag får för mig att ämnet kring det faustiska i människan egentligen inte låter sig geografiseras. Ur detta perspektiv tror jag inte att verkligheten skiljer sig nämnvärt om man bor i Gävleborg eller någon annanstans i västerlandet.

Hur och på vilket sätt detta har med det faustiska i oss att göra skall vara osagt, men den övergripande och formulerade upplevelsen är nog att vi är fångna i ett system som vi vet inte kan hjälpa oss ur vår belägenhet,

men att det samtidigt är det enda vi har. Om vi inte tänker om och gemensamt försöker gestalta och skapa en framtid i vilken vi alla kan och vill leva bättre.

Alla de samtal vi haft om kunskapsens pris, makt och njutning, vad själen kostar och vad den egentligen är, förnuft och känsla, gott och ont låter sig, vill jag påstå, mycket lätt förflyttas från de filosofiska seminarierna ut till samlingslokalerna, bygdegårdarna, fikarummen och köksborden i den Gävleborgska verkligheten. Det är där de kan hitta någon slags konkretion. Och om en sådan blir att vi kanske borde stanna upp och som det uttrycks i Goethes Faust säga till stunden: Dröj, du är så schön! Är det då djävulen som tar oss? Och vore det i så fall så illa?

PER HOLM
DRAMATURG

Pod Faust är en podcastserie som ger inblick i arbetet bakom kulisserna från olika perspektiv. Några av de som är knutna till Faust i Gasklockan berättar i olika avsnitt om just deras arbete och de utmaningar som varit och väntar.

Här är de fem avsnitt som hitills kommit ut, håll utkik efter fler på vår hemsida.

AVSNITT 1:
PETER OSKARSON
Regissören Peter Oskarson berättar om hur tanken om att göra Faust här i Gävleborg växte fram.

AVSNITT 2:
BJÖRN JOHANSSON, ANNA ANDERSSON OCH KALLE ZERPE
Skådespelarna talar om repetitionerna, förarbetet och utmaningarna.

AVSNITT 3:
PETER HOLM, PER SUNDIN OCH ANNA WESTBERG

Scenografen och kostymören Peter Holm, ljusdesignern Per Sundin och koreografen samt regi-assistenten Anna Westberg talar om sina olika arbetsprocesser, betydelsen av rummen och inspiration i arbetet med Faust i Gasklockan.

AVSNITT 4:
TOMAS FORSER, JAN MARK OCH MIA TÖRNQVIST

Tre fjärdedelar av dramaturgiatet till Faust i Gasklockan talar om deras olika inställningar till materialet och föreställningen, och hur det har varit att ta sig an och omskapa ett så märkligt och stort verk som Goethes Faust I och II.

AVSNITT 5:
MATS JADIN, HANS KELLERMAN, BO W LINDSTRÖM OCH OVE ZACCO ANDERSSON

Manusförfattaren, skådespelarna och musikerna pratar om processen med Skottes Musikteaters Lilla Faust, om musiken, manuset, och att kanalisera sig genom dockorna och ständigt vara närvarande.

Trailern till Faust i Gasklockan är inte bara en glimt om den föreställning som ska komma, den är på något sätt en föreställning i sig.

Mattias Gordon är illustratör och animatör, som illustrerar för tidningar, bokförlag, reklam, datorspel, webbsidor och film från sin bas i Skutskär, utanför Gävle. Därifrån har han kontakt med hela världen genom sin tecknarpenna och vi är mycket glada över att presentera den trailer han gjort till föreställningen Faust i Gasklockan.

Naturens ordning rörande de döda

John Berger (född 1926), den engelsk-franske skriftställaren, skulle kunna kallas en författare utan gränser. Med en konstnärs skarpa blick och engagemang har han i romaner och essäer skrivit om de förluster som följt med moderniseringen. Livet på den europeiska landsbygden, slumstädernas marginaliserade människor och Europas hemlösa är teman i hans författarskap. Bergers minneskonst gäller både döden i livet och livet bortom döden. Tidskriften Balder publicerade 2013 hans 12 teser kring naturens ordning rörande De döda som vi här återger med anledning av Faustprojektet.

1 De döda omger de levande. De levande utgör de dödas innersta kärna. Inom denna kärna befinner sig tidens och rummets dimensioner. Kärnan är omgiven av tidlöshetens sfär.

2 Mellan kärnan och dess omgivande sfär förekommer relationer, vilkas beskaffenhet och konturer sällan är helt klara. Alla religioner har sysselsatt sig med att försöka framställa dem tydligare och mer bestämda. En religions trovärdighet beror av klarheten hos vissa sällsynta former av samröre inom dessa relationer. Mystifikationer hos olika religioner härrör från försök att systematiskt få den sortens kommunikation till stånd.

3 Att ogrumlade relationer av denna art är så sällsynta beror på att något sällan intakt kan överskrida gränsen mellan tidlösheten och tiden.

4 Att se de döda som de individer de en gång var tenderar att grumla deras natur.

Försök tänka dig de levande så som vi kan föreställa oss att de döda gör: som en kollektiv existens.

Detta kollektiv växer och utvecklas inte bara rumsligt utan också genom tiden. Man tänker sig att det skulle kunna omfatta alla de som någonsin levat. Och sålunda skulle vi då också tänka på de döda. De levande begränsar de döda till enbart varelser som redan levat; men de döda innefattar också de levande i sitt eget väldiga kollektiv.

5 De döda bebor ett tidlöst ögonblick av oavbruten nyskapelse. Denna skapelse är identisk med universums tillstånd i varje tänkbart ögonblick.

6 I enlighet med sin håkomst av livet upplever de döda tillkomstens ögonblick som samtidigt sönderfallets stund. Eftersom de levat kan de döda aldrig vara livlösa.

7 Om de döda lever i ett tidlöst ögonblick, hur kan de då ha ett minne? De minns enbart att de kastas in i tiden, i likhet med allt som finns eller har funnits till.

8 Skillnaden mellan de döda och de ofödda är att de besitter detta minne. Allt eftersom de döda blir fler, växer detta minne till omkrets och innehåll.

9 Minnet hos de döda som existerar utanför tiden kan man tänka sig som en art av fantasi rörande det möjliga.

Denna fantasi finns nära Gud (eller vistas i Gud); men jag vet inte hur.

10 I de levandes värld förekommer ett likvärdigt men motsatt fenomen. Ibland erfar

levande varelser tidlöshet, sådan den uppenbaras i sömn, i extas, i ögonblick av yttersta fara, i orgasmens stund, och kanske i själva dödsupplevelsen. Under dessa ögonblick erfar den levande fantasin upplevelseförmågans hela omfattning, och överskrider gränserna för den enskildes liv eller död. Den berör de dödas väntande föreställningsvärld.

11 Vilken är de dödas relation till vad som ännu icke skett, till framtiden? Hela framtiden är den skapelsestund där deras fantasi uppehåller sig.

12 Hur lever de levande med de döda? Innan kapitalismen avhumaniserade samhället inväntade alla levande människor de dödas erfarenhet. Den var deras yttersta framtid. I sig själva var de levande ofullbordade. Sålunda var levande och döda ömsesidigt beroende av varandra. Alltid. Först den unikt nutida sortens jagförhållande har avbrutit denna ömsesidiga avhängighet. Med förfärliga följder för de levande, som nu tänker på de döda som de utplånade.

JOHN BERGER

*I översättning av Einar Heckscher
Originaltitel: "Twelve Theses on the*

*Economy of the Dead",
Publicerades först i "Pages of the wound/
Poems drawings photographs 1956-96"
av John Christie (Circle press, 1994)*

Bildtext....

Foto:

Faust – Goethes livsverk

Johann Wolfgang von Goethe föddes år 1749 och dog 1832. Han var samtida med den borgerliga revolutionens epok, den som brukar tidsbestämmas mellan 1750 och 1830. Han levde när det oinskränkta enväldet gick mot sitt slut och adeln lämnar scenen. Han tillhörde frigörelsens generation och såg med både oro och sympati på hur privilegesamhället fick lämna plats för bourgeoisien med dess duglighet och kapital.

Förnuft och förändringsvilja svepte bort salongernas förkonstling och cynism. Konsten och musiken uttryckte tidens optimism, vetenskapen ägnade sig åt experiment, elektricitet blev en hanterbar kraftkälla och kemin skapade ny förståelse av tillvarons beståndsdelar. Här kom den moderna människan; enkel, auktoritetslös, naiv och med starka, starka känslor. Goethes gärning uttrycker denna hans samtids gränslösa lust och förändringsvilja.

Hans egen diktning är bara ett av hans många områden. Han studerar allt från religion till kemi, är samtidigt alkemistiskt välorienterad, läser Swedenborg och Spinoza. Men han hade också ett starkt empiristiskt sinne och kom 1784 att väcka uppmärksamhet i vetenskapsvärlden med sitt studium av mellankäbenets uppbyggnad! Det är som han levde i en lycklig symbios med tid och natur, även om han kom att förskräckas av franska revolutionen.

I sex decennier arbetade Goethe med att ge sina kunskaper, erfarenheter och visioner litterär gestaltning i sitt huvudverk. Den medeltida Faustmyten, den om magikern och läkaren som sålt sig till djävulen, gav honom nyckeln till detta, ett av världslitteraturens stora diktverk. Först blev det den ofullbordade Urfaust som förblev utgiven under Goethes livstid, sedan Faust. Ein

Fragment 1790. Långt senare kom det nytt vin i läglarna. Faust I blev klar 1808.

Men Goethe hade mer att utvinna och 1825 var han redo att lyfta verket från den lilla världen till den stora. Med ny dramaturgi och rikedom i materialet avslutar han först 1831 vad som betecknas som Faust II. Där är perspektivet 3000-årigt, drömmen om den antika världen som till sist och under stor vända överges för samtid och framtid, jordisk och himmelsk. Hela denna andra del är en fest och fantasi men har också varit en väldig utmaning för läsare, tolkare, iscensättare, lust- och listläsare i snart två hundra år.

Den utmaningen antar nu Folkteatern och tar sig som första teater i landet an både Faust I och Faust II.

TOMAS FORSER
DRAMATURG

Typer och myter i Faust

Faust reser i tid och rum, i underjorden, i den grekiska gudavärlden såväl som till medeltidens folkkultur. Scenografen Peter Holm har inspirerats och hans kostymer är centrala delar av föreställningens fantasivärldar.

Text: Tomas Forser **Illustrationer:** Peter Holm

Grip

Ett fabeldjur som är både lejon och fågel.

Manto

I grekisk mytologi är Tiresias den blinde siaren och Manto hans dotter med samma förmåga.

Sirener

Farliga och vackra fågelvarelser som med sin sång förförde människor och lockade dem till sin ö. I Homeros Odyssén hade hjälten stora problem med att värja sig.

Perchta

En förkristen gudom, än det godas beskyddare, än det onda och mörkas. En gestalt i österrikisk och slovensk folkkultur.

Euforion

I myten är han Akilles och Helenas son. I Goethes drama heter föräldrarna Faust och Helena. (jämför grekiska ordet euphoria: glädje.)

Faust

Ariel

En luftande som ingår i Shakespeares En midsommarnattsdröm.

Erichtho

Häxa som förekommer också hos Dante. I Faust flyr hon fältet när Mefisto, Homunculus och Faust kommer svävande. De luktar "levande".

Asklepios

Läkekonsens gud och med kraft att kunna återkalla de döda till livet. Goethe gör Manto till Asklepios dotter.

Castor och Pollux

Tvillingbröder och människors beskyddare i romersk och grekisk mytologi.

Flugguden

Översättning av det hebreiska Belsebub, de onda andarnas furste.

Hydra

Ett odjur med många huvuden men utan kropp.

Homunculus

Diminitivform av homo, människa. Liten människa. En på kemisk väg tillverkad människa. En favoritsyssla för medeltidens magiker.

Sfinx

En varelse med ett lejons underkropp och en människas överkropp. Förekommer i bl.a. egyptisk, grekisk och indisk kultur.

Oberon

Titania

Ett par älvor med bekymmer i Shakespeares "En midsommarnattsdröm" – som dock försonas.

Faust

Ikaros

Daidalos son. Fadern hade försett honom med vingar av vax men varnat honom för att flyga nära solen. Men sonen ville pröva sina vingar fullt ut och kom för nära, vingarna smälte och den övermodige störtade i havet.

Lamier

Barnrövande monster och kvinnliga vampyrer.

Molok

Namn på offer av barn. I överförd betydelse: ett omättligt vidunder.

Baukis

Det fromma paret Filemon och Baukis i sin lilla trädgård. De lever i stillhet på livets nödtorft.

Proteus

Havsguden som kan förvandla sig till eld, vatten, lejon och mer än så.

Puck

Puck ingår i Shakespeares En midsommarnattsdröm.

Stymfalider

Människoliknande fåglar med näbbar och klor av koppar.

Sköna Helena

Gudinna, prinsessa, myt. Dotter till Leda och Zeus. Prins Paris förälskade sig i henne, den vackraste, och om henne slogs de grekiska hjältarna i trojanska kriget.

Nabots vingård

Kejsaren Ahab ville ha Nabots välskötta vingård som låg nära hans palats. Nabot vägrade sälja eller byta bort. Det blev hans död.

Pentagram

En magisk figur, en femuddig stjärna, som användes som tecken för världsalltet och kan tecknas i ett drag.

Persefone

Dotter till Demeter och Zeus. Rövad av Hades till underjorden men Demeter utverkar att Persefone årligen återvänder till jorden när det blir vår och sommar. När hon tvingas ned i underjorden igen vissnar det som blommat.

Kiron

Kiron är den godhjärtade bland kentaurerna, dessa väsen av både människa och häst.

Carl-Göran Ekerwald om Faust

Författaren och översättaren Carl-Göran Ekerwald föddes 1927 och är fortsatt oavbrutet produktiv. Hans bok Goethe. Liv och tänkesätt (1996) ger oss bilden av en tänkare och diktare som med Ekerwalds ord ”var så glad åt att leva”.

Goethes Faust är ett versdrama i två delar. Den första var klar 1808, den andra 1832. Till sitt innehåll är dramat lika överraskande och unikt som Picassos verk i bildkonsten.

Huvudpersonen Faust – ordet betyder ”knytnäve” – är författarens självporträtt som magiker. Dramat kan sägas vara en ”knytnäve” mitt i solar plexus på rationalitetens, upplysningens tidevarv. För Goethe är det inte förnuftet som primärt ska leda människan, han sätter sin lit till intuitionen, ”das liebe unsichtbare Ding das mich leitet und schult ... det kära osynliga ting som leder och undervisar mig...” Detta ting – våra sympatier, våra antipatier, vår dominerande kärlek – hämtar sin näring från naturbetraktelse och myt, och vi är lyckliga när vi lyder denna intuitiva smak som innebor i varje människa.

Men, säger Goethe, vid sidan av denna kärlekslängtande själ har vi inom oss en ”omänniska”, en rå, hänsynslös kanalje som enbart eftersträvar att tillfredsställa köttets lustar. Sexualdrift och penninghunger gör oss rent av ”mordiska”.

Själva nyckelordet till förståelsen av Faust finns i versraden ”Två själar bor i mitt bröst...”. Den ena strävar mot himlen och det är intuitionen, ”den gudomliga partikeln”. Den andra dras till det jordiska och helvetiska och förbjudna. Stevensons roman Dr Jekyll och Mr Hyde bygger på Fausttemat.

Det blir följaktligen naturligt att både Gud och djävulen spelar med i dramat. Djävulen kallas här Mefistofeles. Gud är rätt överseende med sin onda motpart. Enligt Goethes

Bildtext....

Foto:

” Nu är djävulen glad. Han har vunnit. Faust måste lämna sin själ åt honom.

synsätt följs alltid gott och ont åt, det onda är det godas avigsida. Och det är enbart genom motsatsens närvaro som skillnaden mellan gott och blir tydlig.

Gud ger Mefistofeles lov att fresta Faust för att se hur stark tillit denna har till ”det kära osynliga tinget”. I en med blod undertecknad pakt mellan Mefistofeles och Faust lovar

den sistnämnde ge djävulen sin själ om han i frestelsens och njutningens ögonblick utropar ”dröj kvar du härliga glädjestund, bli varaktig!”

I dramats första del spelar Mefistofeles ut sitt trumfkort, han väcker sexualdriften hos Faust genom att föra fram för honom den fjortonåriga Margareta. Henne kan han inte motstå. Och djävulen ser till att undanröja alla hinder för ett samlag. Faust lockas sticka ihjäl Margaretas bror Valentin, Margareta lockas av djävulen att döda sin mor med gift. Så får Faust sin vilja igenom. Han är lycklig med Margareta. Det ser ett ögonblick ut som om djävulen vunnit. Men han blir lurad. Mellan Faust och Margareta har uppstått verklig kärlek och den gör djävulen maktlös. Det enda han lyckas göra i sin grämlse är att locka Margareta att mörda sitt barn. Hon döms till döden. När Faust vill rädda henne, avvisar hon honom: ”Jag har överlämnat mig i Guds händer... ni änglar, lägra er skyddande omkring mig!”

I dramats andra del frestar djävulen Faust med pengar, makt och skönhet. Goethe citerar en av sina favoritidéer, nämligen att livet inte är mycket värt såvida man inte får uppleva ögonblick av stor och gripande häpenhet över hur världen är beskaffad - allrahelst som den enligt Goethe (och Swedenborg) korresponderar med den andliga världen, ”allt förgängligt är blott en liknelse!”

För att uppfylla Fausts längtan

efter denna häpenhet trollar djävulen fram ett karnevalståg där den västerländska kulturens alla myter spelas upp. Här uppträder sfinxer, kentaurer, gudar, gudinnor, troll, jättar, människoätande småflickor, provrörsbarn, sirener, häxor. Dock – allt förblir för Faust otillräckligt.

Det är den sista frestelsen som blir den farligaste. Och det är ett genialt grepp av Goethe att låta den frestelsen bestå i ett framgångsrikt arbete. Han hade själv som minister i hertigdömet Weimar under många år arbetat med framgång och varit tillfredsställd med det.

I dramat får Faust av kejsaren en landremsa vid Hollands kust, Han beslutar att torrlägga havsbotten och göra den bördig. Det är ett projekt som engagerar honom helt. Men eftersom djävulen är inblandad, så beledsagas det goda uppsåtet av brutal ondska. På stranden finns en hög kulle. Där uppe vill Faust stå och se ut över det torrlagda. Men där finns redan ett kapell. Och i stugan intill bor ett gammalt fromt par, Filemon och Baucis. Faust beordrar djävulen att erbjuda paret en ny tomt med hus och kapell. Men gamlingarna vägrar flytta. Vad gör då djävulen? Han bränner upp både stuga och kapell. Filemon och Baucis dör i lågorna. Rätt åt de idioterna! Trotsa maktens knytnäve! Det passerar inte ostraffat!

Men Faust blir inte glad. Han grips av onda aningar. Mycket riktigt. Han får besök av fyra gråkladda gummor. De heter Brist, Skuld, Bekymmer och Nöd. De knackar på hos Faust. Han vägrar öppna. Bekymmer ber sina tre väninnor dra sig tillbaka. ”Gå ni! Jag slinker in genom nyckelhålet!” – Så lätt tar sig bekymmer in.

Dramat har många höjdpunkter.

Vid sidan av scenen med den dödsdömda Margareta är mötet mellan Faust och Bekymmer det mäktigaste.

Bekymmer säger till Faust: ”Den jag får tag i har inte längre nånting att hämta här i världen ... kan inte sova, ingen aptit, tvehågsen, får svårt att andas.” – Faust försöker stå på sig: ”Din makt bryr mig inte!” – I nästa ögonblick böjer sig den grå gumman fram och andas på Faust. Faust blir blind. Men trots sitt handikapp driver han sina arbetare hårdare. Han är lycklig över att höra spadarnas klang och rasslet av jord. I extas utropar han: ”Till detta ögonblick måste jag utropa: dröj kvar! Du är underbarare än allt!” – Vad han inte vet är att spadarna han hör är händerna på små helvetesapor i färd med att gräva hans grav.

Nu är djävulen glad. Han har vunnit. Faust måste lämna sin själ åt honom. Bevingade tjockdjävlar med horn och magerdjävlar flyger jublande övr den döde Faust.

I detta ögonblick öppnas himlen. I ett regn av rosor kommer psalm-sjungande änglar flygande och jagar bort djävlshopen. Överdjävulen själv förstår inte vad deras ankomst betyder. ”Ni är ju tusan så aptitliga ... lyft på kjolarna så får jag se!” – Men vad förmår helvetets härskaror mot de himmelska. Djävulen blir lurad.

Två omständigheter räddar Faust. Hans projekt innebär att han tjänar sin nästa, ”den som utan att ge upp ärligt strävar, den kan vi förlossa”, sjunger den ängel som bär Fausts själ till himlen. Men ännu viktigare har varit Margaretas förböner i himlen. Slutorden i Faust lyder: ”Det Evigt-Kvinnliga drar oss till sig.”

CARL-GÖRAN EKERWALD
XXXXXX

Lyssna på inspelningar från Folkteaterns Faustiska seminarieriserie

Bildtext....

Foto:

Den 11 december träffade vi författaren och översättaren Carl-Göran Ekerwald i ett samtal runt Goethe och hans tid, men framförallt om Faust i myt, litteratur och tänkande. Lyssna på samtalet här!

Bildtext....

Foto:

Den 15 januari träffade vi socialantropologen Fanny Ambjörnsson med utgångspunkt i de många förvandlingarna som äger rum i myten om Faust. Här finns identitetsupplösningar, -byten och överskridanden som vi under denna kväll talade vidare om.

Andra faustiska projekt i Gävleborg

Faust i Gävleborg är en plattform som under ett år funnits som samlingspunkt för alla som på olika vis vill arbeta med och utforska de frågor som dramat om Faust väcker. Utgångspunkten är att många och olika konst- och kulturutövare med anknytning till Gävleborg, genom egna konstnärliga uttryck ska kunna arbeta kring tematiken i Faust. Här är ett urval av de många faustiska projekt som är aktuella. Fler finns att läsa om på www.gavlefolkteater.se

Faustisk stadsvandring

**25 mars
7 april**

Kan vi hitta Faust i Gävle? Under ledning av Peter Stjernerdorff, präst och församlingsherde i Gävle, går vi tillsammans en faustisk stadsvandring.

Här får vi höra om och se platser som på olika vis har anknytning till dramat om Faust – Sveriges Fängelsemuseum, Heliga Trefaldighets kyrka, Frimurarhuset och torget. Där ondska och godhet möts, där kunskapstörsten kanske tagit överhand, och de som kanske är platsen där själen blir till salu idag...? En unik rundtur och samtidigt ett tillfälle att se Gävle ur ett annorlunda perspektiv.

Stadsvandringen arrangeras den 25 mars kl 18.30 & 7 april kl 18.30. Boka gärna din plats på biljett@gavlefolkteater.se. Det är en vandring värd att göra, om inte annat för att det kanske är den enda möjligheten att se Johannessalen i Frimurarhuset!

Samling vid Sveriges Fängelsemuseum, Hamiltongatan 3, Gävle
Onsdag, den 25:e mars
Tisdag, den 7:e april

”Å hon tjöt oupphörligt”

Samtidigt som Goethe sitter i Tyskland och skriver om sin unga Gretchen som blir förförd av Faust, så tjuoter oupphörligt en ung, fattig, förförd flicka i Delsbo...

En 1700-talets berättelse om en ung, fattig kvinna blir utgångspunkt för att fundera på normbrytning. Hur uttrycker sig förnedringsyttringar i dag? Har vi skamplagg idag? Till vem riktar sig dagens förnedringsyttringar? Och vem riktar dem?

Konstnären Margareta Danhards utställning kommer att visas på en handfull platser i länet under 2015-2016.

Första gången på Ljusdalsbygdens museum från den 9 maj till den 7 juni 2015.

Foto:

Faustisk filmvisning

Foto:

Stumfilm med livemusik av:
Lisa Ullén
Thomas Bjelkeborn
Lehnberg/Berglund
Slim Vic

F.W. Murnaus tolkning av Faust från 1926 är en av de stora tyska expressionistiska klassikerna från mellankrigstiden, med Gösta Ekman i huvudrollen som Faust – mannen som säljer sin själ till Mephisto. Här får vi uppleva filmen i en musikalisk nytolkning av några av Sveriges mest framträdande musiker och ljudkonstnärer.

Plats: Musikverket
Kulturcentrum! Sandviken

Arrangör:
Kulturutveckling Gävleborg
i samarbete med Kulturcentrum!

Operasångerskan och skådespelaren Margareta Hallin som Baukis.

Foto: Martin Skoog

Om Filemon och Baukis

Jupiter gudarnas konung blev så vred, när han uppifrån sin himmel såg allt elände människokrypen därnere på jorden ställde till med. Han undrade om det inte var lika bra att göra slut på alltihop. Innan dess bestämde han sig dock för att tillsammans med sin son Merkurius, gudarnas budbärare, göra en vandring på jorden och se om allt verkligen var så hemskt som det verkade.

Förklädda till smutsiga och trasiga vandrare begav sig de båda gudarna ner till jorden.

När de knackade på dörrarna i byarna, blev de alltid ivägagade med hugg och slag och överösta med skällsord. Så en kväll kom de till en liten stuga i utkanten av en by. I stugan bodde ett gammalt par, Filemon och Baukis, som var kända för leva ett värdigt liv fast de var fattiga. Med öppna armar tog det gamla paret emot främlingarna.

Eftersom gamlingarna antog att vandrarna måste vara utsvultna, dukade de fram färsk frukt, oliver, bröd och vin. Men det var något märkligt med de båda främlingarna... Så fort vinkannen tömdes, fylldes den igen som av en magisk kraft!

”De där främlingarna är inga vanliga människor”, sade det gamla paret till varann. ”De måste vara gudar! Då förslår inte den enkla måltid vi bjudit dem!”

”Mor!”, sa Filemon, ”vi måste slakta vår kära gås till gästernas ära!”

Men gåsen sprang snabbare än gubben och gumman och tog sig fram till de båda främlingarna, där den sökte skydd.

Då avslöjade sig gudarna för Filemon och Baukis och berömde dem för deras gästfrihet.

Sen förde de båda gästerna upp Filemon och Baukis på ett högt berg och bad dem berätta vad

de såg. En förödd värld såg de, ty Jupiter hade låtit en syndaflod skölja in över världen och dränka de onda människorna och allt de byggt upp. Sen sa de båda gudarna till gamlingarna: ”Önska er vad ni vill!”

Filemon och Baukis sa: ”Det enda vi önskar oss är att resten av vårt liv få tjäna i ett litet tempel till er ära. När så vår tid är ute vill vi dö samtidigt!” Gudarna uppfyllde Filemons och Baukis bön. Den dag de så småningom dog förvandlades de till två lindar. Och lindarnas grenverk flätades samman.

Moral: Behandla främlingen i ditt land väl, ty det kan vara en förklädd gud!

JAN MARK
DRAMATURG

Efter historien om Filemon och Baukis i den åttonde boken i Ovidius "Förvandlingar".

INNEHÅLL

Varför Faust just här?

Om den faustiska människan finns i Gävleborg
Per Holm, dramaturg

Pod Faust

En podcastserie med inblickar i arbetet
med Faust i Gasklockan

Trailern till Faust i Gasklockan

En föreställning i sig
Mattias Gordon, illustratör och animatör

Naturens ordning rörande De döda

Bergers tolv teser
John Berger

Faust – Goethes livsverk

Tomas Forser, dramaturg

Typer och myter i Faust

Texter av Tomas Forser, dramaturg
Illustrationer av Peter Holm, scenograf och kostymör

Carl-Göran Ekerwald om Faust

Delar ut ett Faustiskt seminarium
Carl-Göran Ekerwald

Andra faustiska projekt

Ett urval av de många andra faustiska
projekten i Gävleborg

Om Filemon och Baucis

Efter Ovidius berättelse i ”Förvandlingar”
Jan Mark, dramaturg

Hur det onda kom in i världen

Efter Viktor Rydbergs ”Medeltidens Magi”

Efterlyst: Johann Faustus

När myten är sprungen ur en alldeles verklig
händelse
Jan Mark, dramaturg

Skottes Musikteaters

uppsättning Lilla Faust

Skottes Musikteaters uppsättning Lilla Faust

Faust – Det handlar om

människovärdet

Tomas Forser, dramaturg

Det finns tydligen regler

i helvetet också

1300-talsmålaren Taddeo De Bartolo öppnar
helvetets portar på glänt
Jan Mark, dramaturg

Hur det onda kom in i världen

Om skapelsen, människan och hur
det onda kom in i världen.

Jordklotet är, enligt medeltidens
åsikt, världsbyggnadens medelpunkt.

Själv stillastående omgives jorden
av tio över varandra välvda himlar,
som alla, med undantag av den hög-
sta, äro i kretsande rörelse.

Denna högsta och orörliga, vilken
omsluter de övriga och utgör skapel-
sens gräns mot den tomma oändliga
rymden, eldhimmelen.

Människan är skapelsens krona
och mästestycke, inom sitt väsens
trånga gränser en fulländad sam-
manfattning av allt tillvarande -- en
mikrokosmos --Men då hon såsom
mikrokosmos skulle hava delaktig-
het även av den grövsta materien,
måste hennes bostad bliva jorden.

Denna smyckades dock, för att
vara henne värdig, med paradisisk
skönhet, och änglarne i himmelen
nedsådade med tjusning på dessa
berg och dalar, dessa lundar och vat-
ten, som under dagrars och skuggors
lek skimrade än av morgonens pur-
pur, än av solens guld, än av månens
silver.

Och denna boning förmår ge-
nom själva sitt läge symboliskt ut-
trycka och för människans öga
åskådliggöra hennes bestämmelse
och plats i Guds rike: varhelst hon
vandrar, följer zenit hennes hjässa,
och de välvande himlarne hava hen-
ne till medelpunkt. Stjärnornas ring-
dans är en fest till hennes ära: solen
och månen äro till för att lysa och
glädja henne.

De första människorna levde
lycksaliga i sitt paradisi. deras vilja
var helig; deras förnuft i omedelbar
åskådning uppfyllt av ljus. Mången
gång, när solens ängel sänkte sig med
sitt klot mot synranden och »dagen
började svalkas», nedsteg Gud från

eldhimmelen för att lustvandra hos
sina älsklingar under Edens ljuvliga
träd.

Världen var en obruten har-
moni. Väl fanns en motsats emellan
ande och materie; dock ännu ingen
mellan gott och ont. Det skulle ej
länge förbliva så.

Lucifer, det är Ljusbringaren
eller Morgonstjärnan, hette den
förmämste av alla änglar, serafernas
furste, skaparens gunstling, i ren-
het, makt och majestät underlägsen
endast den heliga treenigheten själf.
Högmod och avund bemäktigade
sig denne höge ande.

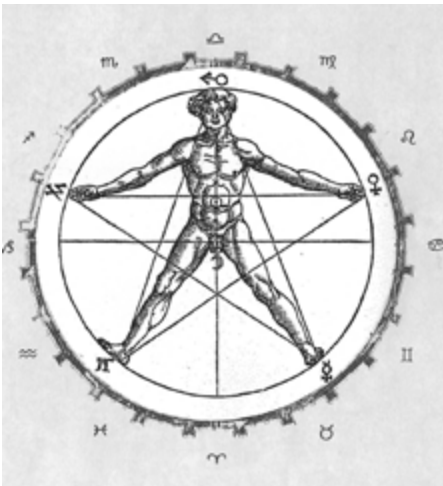
Han ville störta Gud och sätta
sig själf på allmaktens stol. Änglar av
alla ordningar läto vinna sig för hans
plan. På en vink av den överdådige
stormade oräkneliga intelligenser
från de lägre himlarne och jorden
upp mot empyréen att förena sig
med de avfällige seraffer, keruber och
troner, som ställt sig under upprorets
fana. I himmelen vart en stor strid.
Över dess skiften vilar en slöja. Den
helige Johannes i sin uppenbarelses
bok lyfter dock en flik och låter oss
se Mikael i spetsen för Guds legioner
kämpande med Lucifer. Utgången
blev dennes och hans anhangs neder-
lag. Den sköna Morgonstjärnan föll
från himmelen.

Den besegrade tillintetgjordes
icke. Trygg i medvetandet av sin all-
makt blev det Guds outgrundliga
beslut, att motståndaren, genom av-
fallet förvandlad till ett alltigenom
ont väsen, skulle inom vissa gränser
hava frihet att verka.

Världen är icke mer en obruten
harmoni, Hon är för alltid splittrad
i tvenne kämpande riken: det godas
och det ondas.

*Efter Viktor Rydbergs
”Medeltidens Magi” (redigerad essä)*

Lucifers fall från himlen ur Les très riches heures du duc de berry. **Foto:**

Bildtext.... **Foto:**

Bildtext.... **Foto:**

Efterlyst: Johann Faustus

Det händer ibland att sagan, myten är sprungen ur en alldeles verklig händelse, att en alldeles verklig människa i folkfantasin förvandlas till en mytisk gestalt. Just så förhåller det sig med en viss doktor Faust.

Fantasierna om denne märkliga man spreds över hela Europa. Redan på 1500-talet, några årtionden efter den verklige doktor Fausts död, skrev den unge engelske dramatiker Christoffer Marlowe ett skådespel om honom.

Vem är denne Georg eller Johann Faust som efterlyses? Först av allt: Den efterlyste hette från början Georg Sabellicus. Han tog sig namnen Johann för det finns en gammal tradition att magiker sen uråldriga tider hetat Johannes. Också namnet Faust är ett namn som passar en magiker.

Så namnet Johann Faust är en sorts ”artistnamn”, en sorts marknadsföringsnamn skulle man kanske kunna säga. Hur har då denne verklige Faust uppfattats? Var han en farlig häxmästare och bluffmakare? Det hävdar några av hans samtida som teologen, fysikern och humanisten Trithemius. Han skrev så här till sin vän hovmatematikern och astrologen Johann Wirdung:

”Den där karln Du skriver om, Georg Sabellicus, som vågar kalla sig Svartkonstmästarnas Konung, är en landstrykare, en uppblåst pratmakare, en bedragare och luffare, som förtjänar att piskas upp, så att han inte längre vågar sprida sina avskyvärda idéer och tankar som är rent fientliga mot kyrkan...”

Men det fanns och finns fler röster om Johann Faust. En modern Faustforskare, Hans Henning, skriver så här: ”Även om Faust inte har haft samma betydelse som en Agrippa och en Paracelsus, kan vi idag säga att han inte var den vanlige charlatan, som man ända in i våra dagar påstått.”

Faust blev inte bara beundrad på grund av sina mystiska talanger: för många förkroppsligade han drömmen om att en bättre tillvaro för människan är möjlig. Utan att vara adlig och utan rikedomar, växer Faust ur medeltidens trånga tankevärld med alla dess begränsningar. Det var orsaken till att hans liv och leverne har levt kvar i folkfantasin och att en hel skatt av anekdoter har vuxit fram om doktor Faust.

JAN MARK
DRAMATURG

Bildkälla: Faust Ein deutscher Mann, Lesebuch von Klaus Völker Verlag Klaus Wagenbach Berlin, 1975

1480 Föddes han i Knittlingen (Württemberg)

1506 Uppehöll han sig i Gelnhausen

1507 Undervisade i Kreutznach

1513 Besökte han Erfurt

1520 Arbetade han i Bamberg

1528 Blev han utvisad från Ingolstadt

1532 Uppehöll han sig i Nürnberg

1532/33 Var han verksam i trakten kring Köln

1534/36 Dök han upp i Nürnberg och Würtzburg

1540 Dog han i Staufen (Breisgau)

tre överklassynglingar och skådespelarna Mats Jadin, Hans Kellerman och Ove Zacco Andersson

Foto: Britt Mattsson

Skottes Musikteaters uppsättning Lilla Faust

År 1580 utgavs en bok i Tyskland - en samling anekdoter och skrönor som handlar om en doktor Johann Faust. Till boken fanns en, eller kanske flera, anonyma författare. Det finns belegg för att det faktiskt existerat en magiker och astrolog med namnet Faust, som några decennier tidigare turnerade vida omkring och byggde upp myter om sina svartkonster. Boken fick stor spridning och kom snart ut i en engelsk översättning som bildade utgångspunkt för Christopher Marlowes tragedi Doctor Faustus (1601) som i sin tur inspirerade till Goethes faustversioner två sekel senare.

Nu, inom ramen för ett samarbete med Folkteatern i Gävleborg på Fausttemat, har Skottes Musikteater arbetat fram en uppsättning för barn- och familjepublik som bygger direkt på den ursprungliga tyska texten från 1580. Hans Kellerman, verksam i Skottes både på 1980-talet (Kung Ubu) och de senaste sju åren (Lewis Carrolls Alice genom spegeln

och Offenbachs Resan till månen) svarar för översättning, dramaturgi och scenografi.

Dockteater var ett vanligt folkligt marknadsnöje på 1500-talet och pjäser som baserades på Faustmyterna var populära. Ramberättelsen i Skottes Faustuppsättning handlar om en kringvandrande dockteatertrupp som brottas med allt från att repetera in spelscener och sång och musik till att baxa utrustning mellan olika städer.

Ett dussintal nyskrivna sånger och musiknummer samt en intrikat scenografi bildar underlag till det gruvliga händelseförloppet. Levande akustisk musik och fysiskt skådespeleri kombineras här med oortodox dockteater.

Till pjäsens centrala gestalter hör den lilla teatertruppen och dess publik, marknadsbesökarna, ett par obildade men ganska sluga dockspelare/gycklare, en påstridig pastor, en publikgrupp som flabbar åt Fausts bedrifter. Och mörkret, som kan bli så påtagligt att det personifieras...

Medverkande: Ove Zacco Andersson, Mats Jadin, Hans Kellerman

Dramaturgi/scenografi/dockor: Hans Kellerman

Regi: Ensemblen med stöd av Bo W Lindström, Pantomimteatern

Musik: Erik Petersen

Ljusdesign: Mikael Berglund

Scentekniker: Björn Arnell

Produktionsassistent: Tove Lindström

Foto: Britt Mattsson

Affisch: Michael McCarthy, Hans Kellerman

Informatör: Patric Nylén

Produktion: Skottes Musikteater

Biljetter:
biljetter@skottesmusikteater.com
eller på telefon: 026-101135

Foto:

Bildtext...

Bildtext....

Bildtext....

Foto:

Foto:

Bildtext....

Foto:

Bildtext....

Foto:

Faust - Det handlar om människovärdet

”Vi är medborgare i detta land. Vi är politiken. Vi är näringslivet. Vi är unga och gamla, fattiga och rika, mäktiga och vanmäktiga, fäder, mödrar, sönder, döttrar, barnbarn och mor- och farföräldrar.

Vi är oroliga, mycket oroliga. /.../ Vi lider av naturkatastrofer som är människors verk och av den otyglade finanskapitalismens följder. Vi färdas mot en global katastrof om vi inte tänker om och gemensamt försöker gestalta och skapa en framtid i vilken vi alla kan och vill leva bättre. ”

Så stod det i ett upprop i Die Zeit, den tyska veckotidningen. Det brådskar skrev undertecknarna och det handlar om

* Klimatkrisen och växthuseffekten
* Energiomställningen

* Vinsterna som privatiseras medan förlusterna socialiseras
* Samhället som segregeras
* Att vi förmerar vårt välbefinnande på utvecklingsländernas bekostnad

Som konstnärer och humanister lever och verkar vi i en paradoxal situation. Informationen om vart våra samhällen och vår kultur är på väg och vilka som är vinnare och blir slutgiltiga förlorare är omfattande och alarmerande.

En kulturell och konstnärlig offensiv i vår tid måste vara grundad i det som som både förenar våra kulturer och som gör att förnuft och känsla, sanningar och provningar, humaniora och genetik, världsbild och mikrobiologi kan tänkas samman.

I vårt Faustarbete har vi bl.a. blivit ”filosofiska” och begrundat frågor som vår kultur och civilisation ställer. Några av dem kan sammanfattas så här:

1 Demokratins normer och mål måste gälla alla människor och prägla alla religiösa och kulturella gemenskaper i samhället.

2 Kan vi tänka en värld utanför den vi har begrepp för, har vi möjligheter att fatta både annat liv och vårt? Hur definierar vi liv och vilka livets rättigheter erkänner vi? Kan vi förena moral och etiska förpliktelser med att släcka liv. Bör vi tillerkänna djuren rättigheter till liv? Med vilken rätt förändrar vi grundläggande förhållanden i naturen?

3 Kan ett samhälle existera med ömsesidig respekt människor emellan utan filosofi och konst och teater? Eller skapar dessa verksamheter oavbrutet reflexion över vad civiliserat omgänge är?

4 Vad är människovärde? En floskel som realpolitiker oavbrutet omdefinierar eller sätter partiellt ur spel för att andra värden skall uppnås? Kräver utveckling att vi tummar på människovärdet?

Eller måste människovärdet skyddas om också till sist med våld – t. o. m. med det yttersta våld som utsläcker liv för just det okränkbara människovärdets skull...?

5 Handlar det till sist om att det är relativt – detta som kallas just okränkbart. Kan det frikopplas från de samhällsprocesser som den enskilde ingår i, kulturella och sociala förhållanden, ras- och genusvillkor?

6 Kan vi känna frihet och tillfredsställelse om vi lever som vi måste leva för att fortleva?

Vad är egentligen en fri människa? Finns hon? Lever hon utanför samhället? Kan man leva och ha sitt liv i sin egen hand eller omvänt: Kan den som inte säger sig ha en suverän hållning till sitt liv ändå vara fri?

” Vad är egentligen en fri människa? Finns hon? Lever hon utanför samhället?

Jag tänker att elementära frågor av det här slaget är irriterande på ett sätt som vår samhällskultur och vårt vanetänkande inte vill att vi skall besvaras av. Vi skall hålla till godo

med fåfänga förhoppningar och med illusioner om ständig tillväxt i en värld av ändliga tillgångar och med försäkringar om bättre tider med stigande kurvor – och ökande arbetslöshet.

Goethes Faust kan vi tänka över i relation till dessa teman. Diktverket ställer de frågor som filosofer, sociologer och intellektuella sökt besvara med sin tids begrepp och preciseringar.

Med sina gränsöverskridningar och sina transporter av föreställningar och erfarenheter från annan tid kan klassikerna komma med ”skeva” bilder och få oss att bli osäkra på vår hemhörighet. Det skapar undran över våra vanor och ger oss queera och rörliga bilder i stället för passfoton och låter oss fantisera annan verklighet och mäta med andra mått.

TOMAS FORSER
DRAMATURG

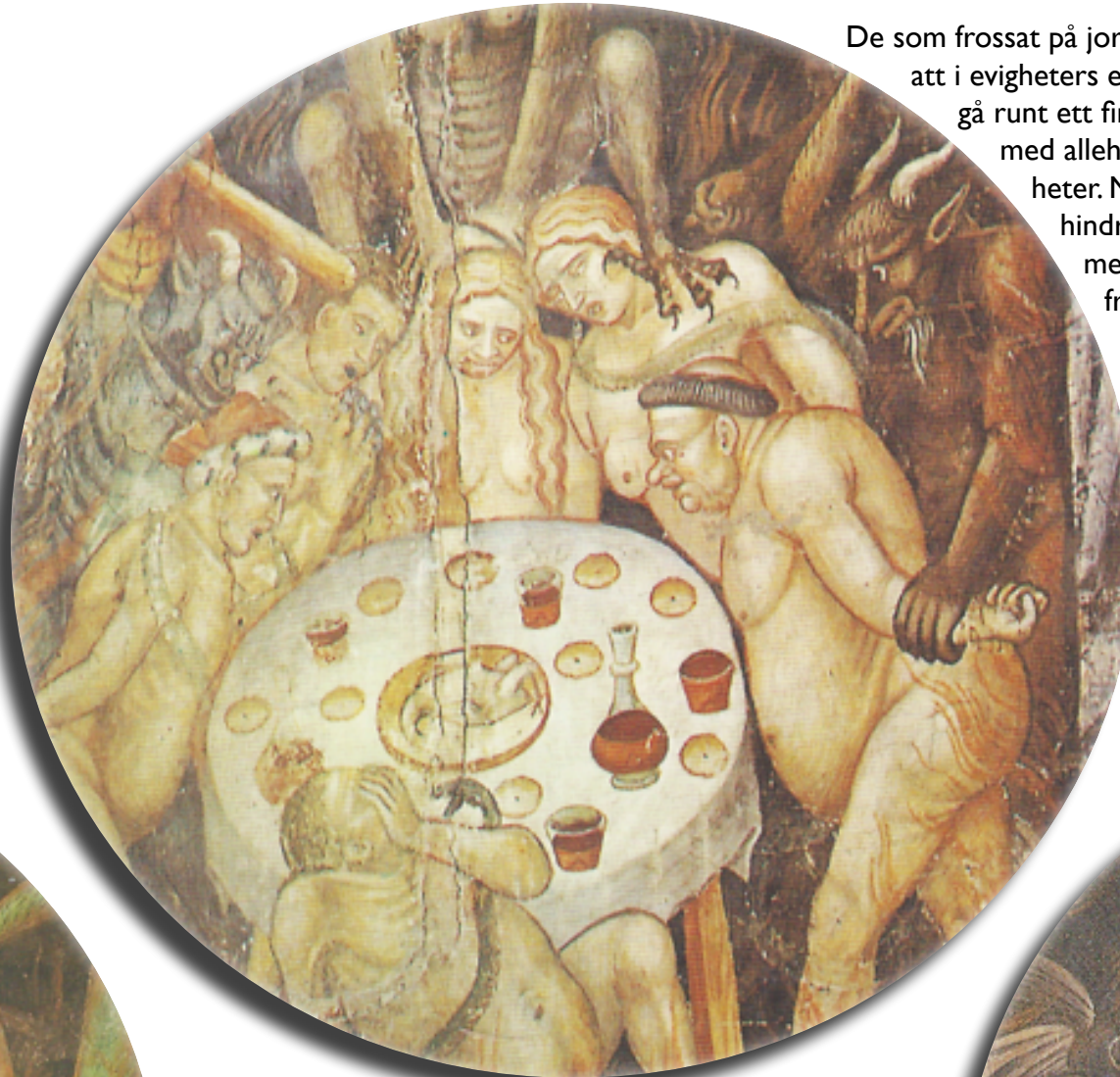
Det finns tydligen regler i helvetet också

Varje synd har sitt plågorum i helvetet. Med stor lust och fantasi har den italienske 1300-talsmålaren Taddeo Di Bartolo öppnat helvetets portar på glänt för gudstjänstbesökarna i Chiesa Collegiata i San Gimignano.

Taddeo Di Bartolo föddes i början av 1360-talet och utbildade sig till målare i Siena. Som många av den tidens målare för han runt och målade i olika kyrkor och palats.

1393 fick han i uppdrag att smycka Collegiatakyrkan i San Gimignano med fresker. Där målade han bland annat Helvetet och de Sju Dödssynderna.

Nästa rum Taddeo Di Bartolo låter oss se in i heter FROSSERI

De som frossat på jorden tvingas att i evigheters evighet nakna gå runt ett fint dukat bord med allehanda läckerheter. Men demoner hindrar med alla medel syndarna från att kunna njuta av läckerheterna och vinet.

En svensk diktare, Lasse Lucidor, funderar också nästan trehundra år senare över resan ner till de undre regionerna:
Rys, hissna, skälf, bäf', darra,
kropp och leder!
Res dig mitt hår!
Min tanka stiger neder
Till afgrunds djup och ser,
hvad kval där är,
som fräter allt men ingenting förtär.

Det tredje helvetiska rummet Taddeo Di Bartolo öppnar för oss heter GIRIGHET

De giriga tvångsmatas i all evighet med guldmynt eller strypps om och om igen med penningpungens remmar...

Det första rummet i underjorden Taddeo öppnar upp för oss heter OTUKT

Stackarn längst ner ligger uppträdd på ett spett vars ena ände går in genom syndarens ända och sticker ut ur syndarens gap för att skjuta rakt in i den sittande kvinnans mun.

Foto: